

MARATHONMANDEN OG

af NIELS LARSEN

Historien om de to Juma'er fra Tanzania, der hver på deres måde repræsenterer landets kropskultur.

Sportens Juma

Juma Ikangaas ansigt viser sammenbidthed, sveden står frem i ansigtet i små blanke perler, kroppen arbejder rytmisk op på langsiden - der er to omgange endnu, mellemtiden tegner ikke godt. Men på de sidste to omgange løber han alligevel så hurtigt at træneren, der er uddannet på sportsskolen i Leipzig i Østtyskland nikker bifaldende.

Det næste intervalløb er nemmere, den lille letbenede Juma løber uden besvær den sidste omgang på 60 sekunder.

Det er lørdag på stadion i Arusha i den nordlige og forholdsvis frodige del af Tanzania.

Græsroddernes Juma

Samtidig, mange, mange kilometer længere vest for Arusha, har Juma Luhende - en sukumakohyrde -, gennet køerne ned til det første vandhul. Der er ikke mange af disse huller tilbage, for selv om det er regntid, udebliver regnen. Vi er ikke langt fra Victoriasøen og alli-

gevel er det evige problem: vand!

Juma går i gang med en af sine fornøjelser herude i den åbne bush: at lave køer af det sorte ler, som han finder under en våd græstue.

Senere har han lokket nogle af de andre drenge op på en af de genstridige køer, efter først at have beroliget den med sin stok, som han gnider hen over kønsdelene. Sporten er at holde sig i længst tid på koen.

Juma er lidt øm i lårene i dag, efter aftenens *ngoma* (dans) henne ved den gamle Mzee Lyaku. De øver dans særlig hårdt lige nu fordi de skal på tur med "ungdomsgrup-

DEN DANSENDE KOHYRDE

pen" til Bukoba længere mod nord.

Det var især i *bunungule*-dansen Juma gik hårdt til den, det er hans speciale. De aparte bevægelsesmønstre og efterligninger af dyr og underlige væsener tiltrækker ham – men specielt det erotiske, de rytmiske hoftebevægelser der tiltrækker tilskuernes opmærksomhed mest, elsker han.

Juma og de Olympiske Lege

De to Juma'er repræsenterer hver deres side af kropskulturen i Tanzania.

Juma Ilangaa er repræsentant for den importerede kropskultur, som vi kalder *sporten*. Det er den

form for kropskultur, der opstod sammen med industrialismen og kapitalismen i Vesteuropa.

Juma Luhende er repræsentant for den lokale kropskultur hos græsrodderne i Tanzania, det vil primært sige bønderne ude på landet, og den form for kropskultur kalder jeg her *ngoma* og *michezo*.

Sportens Juma er fra den tørre Dodoma region midt i Tanzania. Han træner dagligt på Arusha stadion for at forberede sig på maratonløbet til de Olympiske Lege i Los Angeles, der fik det ry på sig, at det var det mest kommercielle OL nogensinde. Juma blev nummer seks.

Juma rejste hjem igen til Tanzania, men mange løbere håber at blive i Vesten og få et scholarship på et amerikansk universitet – og blive en af de mange af atletikkens tremmekalve derovre. I nabolandet Kenya er man blevet bekymret over denne "kropsflugt" af gode atleter fra den tredje verden til USA, så man er begyndt at nægte disse scholarships.

Tvunget til at løbe

Som alle andre drenge i Tanzania, har Juma Ilangaa gode anlæg for at løbe, simpelt hen fordi han fra en tidlig alder har været tvunget til

Billedtekst til forrige side, 26 til venstre:

Til venstre: Sportens Juma, forrest til højre, under et intervalløb på Arusha stadion. Intervallløbet er udtryk for en standardiseret træningsform, opfundet og udviklet specielt i Tyskland i 30'erne og 40'erne inden for den militære og civile løbetræning.

Billedtekst side 26, til højre:

Juma Lu hende, Sukumakohyrden der repræsenterer kropskulturen hos græs-rødderne i Tanzania.

Billedtekst side 27, til venstre:

Det standardiserede stadion med inddelte baner, hvor ganske specielle regler gælder for kropsudfoldelsen Tannwnia har 3 store stadions, som skal sikre at sporten udbredes til så mange som muligt. I hver region er der ansat en eller flere sportsofficerer.

Billedtekst side 27, til højre:

Koridning er en yndet leg for hyrderne.

Juma /kangaa, tanzaniansk marathnløber og nummer seks ved OL i Los Angeles, er repræsentant for den importerede kropskultur som vi kalder sporten.

Den rytmiske puls og kroppens er traditionel kropskultur. I og stive bevægelser. Her Mzee

at løbe. Alene til skolen har mange tanzanianske elever ofte mellem fem og ti kilometer.

De institutioner der introducerede sporten i Tanzania er først og fremmest de tidligere kolonimagter Tyskland og England. Men også missionærene har haft fingre og fødder i sporten. I dag er især skolen og militæret med til at fastholde denne form for kropskultur.

Juma Ikangaas løbertalent blev hurtigt lagt i faste rammer og dresseret, så han kunne måles og sammenlignes med andre, nationalt og siden internationalt.

Ved skolemesterskaberne i "secondary school", viste han sig som en af de absolut bedste: "Da jeg gik i "primary school" begyndte jeg at konkurrere på nationalt ni-

veau. Første gang jeg konkurrerede, var her på Arusha stadion. Da jeg senere startede på Musoma Lions Highschool, måtte jeg tage flere eksaminer om, fordi jeg deltog i for mange konkurrencer", fortæller Juma.

Militær og sport

Inden for militæret kunne Juma få lov til at pleje sit talent i fred:

"Efter National Service (en slags civil værnepligt) besluttede regeringen at jeg skulle arbejde for "National Defence Forces", og efter at have været på kurser ved militærakademiet i Monduli her i Arusha regionen, tog jeg til Egypten i 1980 for at få en militæruddannelse. Her blev jeg uddannet inden for artilleriet og nu er jeg

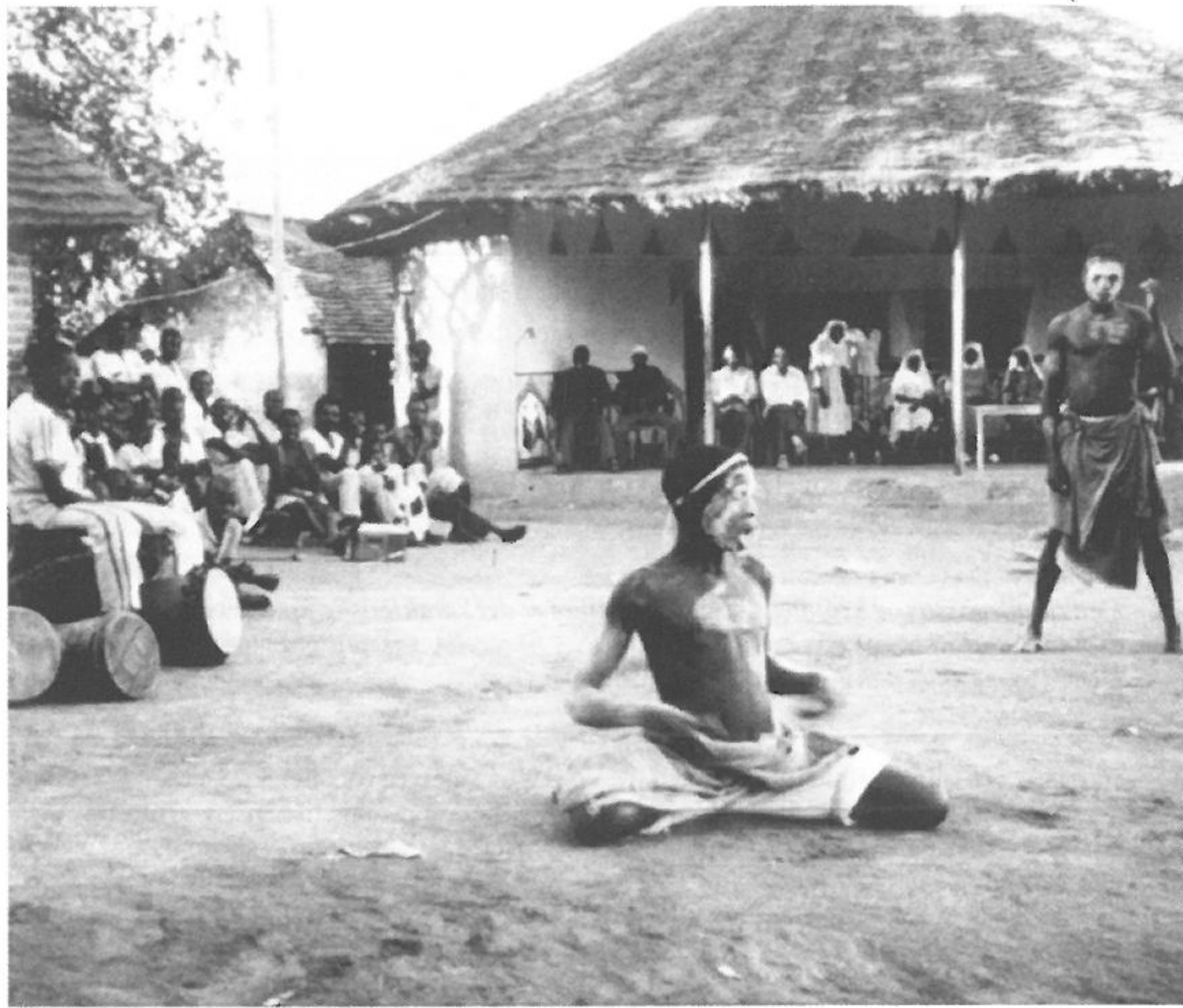
løjtnant i den tanzanianske hær. I Egypten løbetrænede jeg meget og konkurrerede på internationalt niveau. Jeg vandt også et terrænløb der."

Senere specialiserede Juma sig på marathondistancen og fik international berømmelse.

Juma Ikangaa er på mange måder også repræsentant for den internationale og standardiserede form for kropskultur i sit land. Det officielle system i Tanzania satser meget på sportsfolk som Ikangaa. "Han kan være med til at slå Tanzanias navn fast ved internationale sportsbegivenheder, som de Olympiske Lege. Ligeledes kan han internt i Tanzania være samlende, en slags identifikationsfigur", mener de. På trods af Tanzanias

helhedsfunktion er det karakteriske for ngomaen, som modsætning til sportens fikserede, specialiserede Lyakus dansegruppe fra Lugeye.

Dans hos sukumaerne joregik mest på den åbne plads mellem konernes hytter. Her er det hos Mzee Lyaku i Lugeye. Dansegruppen er regeringsstøttet og kaldes også en ungdomsgruppe.

mange religiøse og sproglige forskelligheder prøver man at føre en fælles kulturpolitik - og her passer sporten, fordi den netop ikke har etniske særheder - i hvert fald ikke formelt.

Kohyrden der danser

Ude på landet, i bushen, langt fra regeringskontorene inde i Dar es Salaam, eksisterer en helt anden form for kropskultur, som har mere rod i den traditionelle tanzanianske kultur. Herude bor Juma Luhende, sammen med sin far i en lille udviklingslandsby Lugeye.

Juma er med i en af de mange dansegrupper der findes her i sukumaland. Et godt liv hos sukumaerne betyder at være sund og rask og have styrke og overskud til

blandt andet den livskraftige dans.

Der er to agenter for denne livsform, nemlig de traditionelle medicinmænd og dansegrupperne.

Dansen er en samværsform eller en ydre aktivitet for en arbejdsgruppe. Sukumaerne assisterer hinanden når der skal hakkes i *shambaen*. Det sker som regel lige efter den korte regntid, der følges op af en hektisk arbejdsperiode, mens jorden endnu er blød, og inden den lange regntid starter, der gør det umuligt at arbejde i marken.

Dans, sang og trommespil bruges under arbejdet i marken, for at få det hele til at glide lettere eller når der skal slappes af hos et af medlemmerne i danse- og arbejdsgruppen.

De forskellige dansegrupper tilhører forskellige danseselskaber hos sukumaerne. De to store selskaber hedder *Bagika* og *Bagalu* og er grundlagt af de store medicinmænd Ngika Wandela og Oumha B Msingo.

Deres tradition lever videre i dag, og selv om mange dansegrupper har fornægtet den traditionelle medicin, så har alle grupper et tilhørsforhold til enten *Bagika* eller *Bagalu*.

Hakkedans og slangedans

Det var tidligere almindeligt at man var specialiseret inden for en bestemt dansegruppe, man "fandt sin sjæl" ved at blive tilknyttet et danseselskab og derunder en dansegruppe. Men Juma Luhende kan

både danse *bogobogobo/bakumyalume*, som hakkedansen hedder, eller *bagoyangi/bunungule*, som hulepindsvinsdansen kaldes og som er karakteristisk ved komiske, aparte og overraskende bevægelser, eller *buyeye*-dansen med slangerne som det specielle.

Ude i bushen, når Juma er sammen med køerne og de andre ko hyrder, dominerer *michezo* eller legene. Koridning, løb, brydning eller stokkeleg, hvor det i stokkelegen drejer sig om at holde balancen længst muligt med et fast greb om stokken og med benene i vejret.

På skolen findes sportsformerne som blev introduceret af de tyske og engelske kolonimagter. Efter afhængigheden blev denne form for kropskultur et fast fag i skolen. Skolens lærere er i dag de vigtigste kulturformidlere af sporten i landsbyerne. Fodbold for mænd og netball for kvinder (en slags basketball med lidt andre regler). Desuden findes der dog også *ngomagrupper* på de fleste skoler.

Økonomiske grupper

Der har altid været tradition for at kombinere arbejde og dans hos sukumaerne eller arbejdskultur og festkultur. Tidligere kunne det være de unge mænd som gik sammen i en *kibanda*, assisterede hinanden i den intensive arbejdsperiode. Nu har denne gruppeform fået en slags officiel status og kaldes "Economic Group".

Jumas dansegruppe er også en arbejdsgruppe eller en "Economic Group", som er støttet af regeringen via distriktet og regionen. Det er regeringens politik at fastholde de unge ude på landet og det gør de ved at støtte ungdomsprojekter der.

Juma og hans ungdomsgruppe arbejder sammen på en fælles-

mark mindst en gang om ugen. Derudover øver de dans mindst to gange om ugen. Dansen foregår henne hos danselederen Mabalas far, den gamle Mzee Lyaku. Hans *kaya* eller hushold, er en stor åben plads, hvor de hytter, hans fire koner bor i, danner en naturlig afgrænsning. Her er der mulighed for at hele gruppen kan øve og samtidig er der også plads til de mange tilskuere der altid dukker op når trommer gungrer gennem Lugeye.

Mzee-systemet, eller de gamles magt, er stadig stærkt hos sukumaerne og i virkeligheden er det den gamle Mzee Lyaku der styrer ungdomsgruppen. Han har altid et vigtigt ord at skulle have sagt, når ungdomsgruppen holder møde, både hvad angår arbejdet i fællesmarken og dansen. Han danser også gerne selv med, når der skal være et indslag med levende giftslanger. Han er *buyeye*-danser -en der har forstand på helbredelse og kur mod giftslanger.

"Tradition" og "transfer"

Dansegruppen og den regeringsstøttede ungdomsgruppe er det samme og et eksempel på hvordan *tradition* og *transfer* arbejder sammen hos sukumaerne. Tradition står for det blivende, det etablerede og *transfer* står for det nye. Den importerede kropskultur er *sporten* og den traditionelle kropskultur er *ngoma* og *michezo*.

Det karakteristiske for sporten i forhold til den traditionelle form er, at den for det første kræver en anden organisation, med træner og andre aktører med specifikke roller. At den for det andet udspilles på en standardiseret spilleplads (stadion). Og at den for det tredje har et resultatsystem som

kan måles og vejes: centimeter, kilo, gram og sekunder - i modsætning til dansens rytme og puls.

Kort sagt er *sporten* i Tanzania - og i meget af Den tredje Verden ideel til at udtrykke en identitet, der ikke knytter an til lokale kulturer. Dans og leg er til gengæld noget der levendegør og fremhæver den lokale egenart og kropskultur.

To kroppe, hvilken kultur?

For begge Juma'er gælder det, at de bruger deres krop til bevægelse og for begge gælder det, at kropsbevægelser er kulturudtryk.

Men det er kropskultur med forskellig mening, mål og indhold. Juma Ilangaa er udtryk for den standardiserede, målelige og internationalt kvantificerbare sport. Denne sport kan måske på længere sigt betyde en undertrykkelse og udryddelse af den lokale kropskultur, som er præget af rytme, improviseret fantasi og kroppen i dens helhedsfunktion, som netop Juma Luhende fra landsbyen Lugeye er repræsentant for.

Spørgsmålet er, hvad man i Tanzania ønsker - og vælger at støtte. Vil man støtte de to kroppe og dermed få, hvem ved hvilken kultur? Eller vil man støtte den kropskultur, der er præget af landets egen identitet? ■

Fotos: Niels Larsen og Børge Nommensen

NIELS LARSENS KOMMENTAR 2013

Tanker i dag om maratonmanden og den dansende kohyrde

Når jeg genlæser min artikel, som jeg skrev for 29 år siden, genkender jeg med det samme de oplevelser og følelser jeg havde dengang. Samtidig er temaet stadig aktuelt. Men jeg ville ikke skrive artiklen sådan i dag.

Jeg kan stadig se Juma'erne for mig. Den ene danser og den anden løber. Artiklens koreografi er at sætte de to Juma'er op mod hinanden. Den ene tilhører sporten, den anden en lokal kultur, som på begge deres måder udgør en kropskulturel identitet. Den ene identitet er båret af sportens globale konfiguration og den anden identitet er båret af en lokal hverdagskultur, hvor dans, arbejde, medicin og generationsidentitet integreres.

Sportens globalisering hviler fortsat, og endnu tydeligere i dag, på Afrikas leverancer af "råvarer" til det globale sportsshow, som for eksempel de internationale atletikstævner og fodboldklubber rundt om i verden, specielt Europa.

Jeg er tendentiøs, i den forstand, at jeg tager stilling og sætter den lokale sukumakropkultur i et bedre lys. Det lokale er mere autentisk og mere "rigtigt" end den globale sport med dens akontekstuelle tendens til automatisering af kroppen. I dag ser jeg lokale tendenser under indflydelse fra mere globale og omvendt. Lokale kropskulturer kan påvirkes af globale tendenser. Samtidig kan lokale kropskulturer blive "opdaget" og måske blive til globale trends. I dag er det mere interes-

sant at undersøge hvordan subkulturer udvikler lokale kropskulturelle former – som breakdance. Der er ikke noget, der er mere "rigtigt" end noget andet. Hvis dit blik er undersøgende, nysgerrigt og "forbavsende" er der masser af autensitet og interessante aspekter af global sporten.

Jeg er tæt på personerne, men jeg er også fraværende. Neutral og altoverskuende. I min koreografi beskriver jeg dansen og løbet på samme tid. Hvor er jeg selv? Jeg forsvinder umærkeligt væk, selvom jeg selv har været der. Jeg var selv aktiv atletikudøver på nationalt plan. Hvad var det for en identitet, jeg selv var i gang med at udfolde? Hvorfor er den refleksion ikke med? Jeg var fascineret af den dansende Juma. Jeg var selv med ude i marken for at passe køerne. Varmen, kedsomheden, tørsten og følelsen af befrielse over at komme tilbage til landsbyen kommer ikke med.

Min teori om kroppens dialektik, som jeg hentede fra blandt andet Henning Eichberg, passede godt ind i det lys. Med sporten som den kropskulturelle ensretter, idrætten som den folkelige tro på kropskultur som befrier og den frie dans og legen, som den virkelige identitetsudfoldelse. Teorien var på den ene side, det analytiske perspektiv, som gav mig nye måder at se virkeligheden på. På den anden side, betød den også nogle begrænsninger. En begrænsning, der fik mig selv til at forsvinde ud af fortællingen. Væk fra det refleksive,

Stokken er uundværlig for kohyrden. Den bruges først og fremmest til at drive køerne med, men også til forskellige lege, som f.eks. stokkebalancen.

fænomenologiske og kropslige blik, jeg vil have i dag. Jeg er desværre langt væk fra sporten og kropskulturen som undersøgelsesfelt. I dag arbejder jeg mere med sundhedsfremme og uddannelse for bæredygtighed. Blikket er mere fænomenologisk og jeg ser både sundheds- og bæredygtigheds feltet, som praksisformer, hvor kroppen og det sociale skaber omgangsformer som kan være enten sundhedsfremmende og bæredygtige. ■

NIELS LARSEN, PH.D. I TVÆRKULTUREL PÆDAGOGIK OG BA I KULTURSOCIOLOGI